

a: - tekst je san?! b: - da, ali i san je tekst!!!

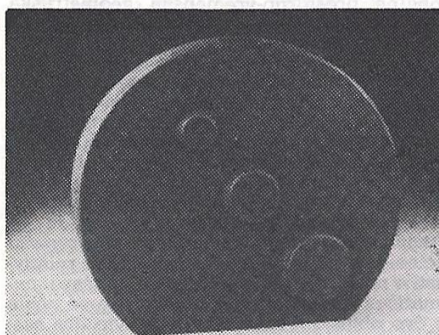
BEOGRADSKA MANUFATURA SNOVA. STATUT, »Delo«, Beograd 1987. i AL-MANAH BEOGRADSKE MANUFATURE SNOVA, Beograd 1988.

sava damjanov

Otvaramo, polako i oprezno, Larusovu *Veliku enciklopediju snova*, poslednje strazburško izdanje (iz marta 1988), koje je prevashodno plod kompjuterske informacijske »arhivistike«, te stoga verovatno i najobuhvatniji katalog bilo kad i bilo gde registrovanih snova, kao i pojava povezanih sa njima. Otvaramo, dakle, osamnaesti tom pomenute enciklopedije (od postojećih 640), tom koji je, uz još devet, posvećen slovu B. Polako i oprezno, dakle, ali ne i izneverenih očekivanja; na stranici 423, nailazimo na traženu odrednicu: BEOGRADSKA MANUFATURA SNOVA. Hartija na kojoj je štampan tekst prašnja je i požutela, izdavač je očigledno hteo da stvori utisak autentične starine, drevnosti. *Velike enciklopedije snova* (jer »san je stariji od sanjača«, kako kaže pisac-preteča beogradskih oniričkih manufakturista), ali i da ukaže na jednostavnu istinu da snovi predstavljaju univerzalni jezik (možda, osim prenatalnog i posthumnog, i *jedini*) koji briše granice vremena i prostora, i formira jedno nedejivo, apsolutno SVE.

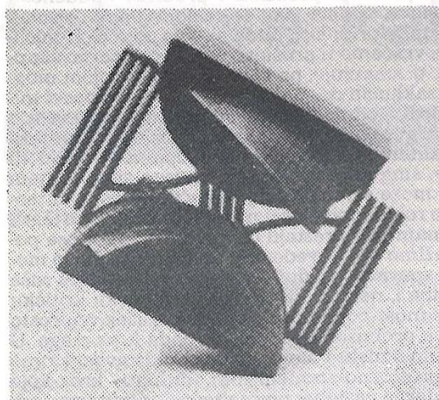
Tekst iz Larusove *Velike enciklopedije snova* (Strazbur 1988, XVIII, 423), tekst koji ćemo ovde malo citirati malo parafrazirati, kao i sve enciklopedijske odrednice zadovoljava dva bitna uslova: dovoljno je uopšten da o samom predmetu ne govori isuviše mnogo — gotovo ništa, ali je, s druge strane, i dovoljno konkretna da pruža najneophodniju informaciju, što znači da na neki način govori gotovo sve. Tako se, recimo, na samom početku ističe presudna uloga Vladimira Pištala u konstituisanju samog Statuta manufakture (što ne znači i u konstituisanju samog literarnog kruga — uglavnom — mladih pisaca čije jezičko-umetničke projekte »legalizuje« Statut), kao i zanimljivost ideje da se »statutarno« — dakle »administrativno«, »birokratski« — determiniše jedan imaginarni, fikcijski i krajnje fluidan potencijal kakav predstavlja beskrajni onirički (mikro?) kosmos, a zatim se postavlja pitanje na koje čitalac odrednice *Beogradska manufaktura snova* sa interesovanjem očekuje odgovor (ali ga, na kraju, shodno pomenutim bitnim uslovima enciklopedistike, ipak neće dobiti); da li se (da?) i na koji način prozna ostvarenja samog Pištala (knjige *Slikovnica*, *Manifesti*, *Noći i Korto Malteze*) mogu tumačiti u svetlu ovog Statuta? Pazite: autor odrednice kaže u *svetlu*, a ne — recimo — »u kontekstu«, »na fonu« ili »prema tezama«, što znači da on nudi jednu nekonvencionalnu, primamljivu ideju, ali ne konvencionalnom tumaču, ne onome ko je slep za činjenicu da nije ista ruka pisala *Sli-*

kovnicu i Korto Maltezea, te da se Statut ne odnosi (tj. ne *svetli*) u podjednakoj mери na obe navedene knjige. A slično bi se, opet, moglo reći i za stvaralaštvo ostalih

članova Manufakture (uključujući tu i ona tri začarana), tj. — očito je da odredbe Statuta ne važe na isti način i sa istim stepenom relevantnosti za svakog od njih.

Što se tiče samog teksta Statuta, autor Larusove enciklopedijske odrednice zadovoljava se tvrdnjom da »on (taj Tekst) nije od ovoga sveta, da je plod zagledanosti u nešto što se ne vidi i da je u njemu nesumnjivo prepoznatljiv dragoceni trag HOMO LUDENS-a«. To je, vidimo, afirmativan sud, koji kritičar svetskih yidika

i otmenih manira iznosi jednostavno, nepretenciozno i veselo, bez naše liliputanske zavidljivosti i »analitičnosti«. Najzad, nepotpisani autor iz Larusa ističe da se Statutom u stvari ne želi toliko apsolutizovati sam san kao umetnički, filozofski, politički it. sl. projekt, već da se, naprotiv, želi odbaciti (ili barem marginalizovati) sve ono što — bez obzira na ontološku ravan kojoj pripada — nije u nekoj, makar

najminimalnijoj i posrednoj, vezi sa oniričkim (mikro?) kosmosom...

U odrednici *Beogradska manufaktura snova* dalje se govori o *Almanahu* ove grupe, koji po rečima autora odrednice, »uskoro treba da izađe« (to je napisano, podsetimo se, početkom 1988, kada *Almanah* doista još nije bio objavljen), ali je, zahvaljujući makluanovskom globalnom (informacijskom) svetskom selu, njegov sadržaj već odavno bio poznat Centralnoj Redakciji *Velike enciklopedije snova*. Donoseći spisak zastupljenih pisaca (Pavić, Matić, Komadinā, Nikolić, Vukićević, Mitrović, Nepoznati, Pištalo, Ugrčić, Pajić, Usković, Čurgus Kazimir), nepotpisani Larusov saradnik konstatuje da oni svi nisu »u neposrdnoj poetičkoj blizini«, da njihovi prilozi takođe nisu na identičan način vezani za poetiku i praksu oniričkog, te da tu (u *Almanahu*) »kao i u svakoj prvoj manufakturi ima sasvim neiskusnih početnika, šegtra, kalfa, i majstora, što znači da proizvodnja osnovnih artikala (snova) teče baš onako kako treba«. On, doduše, ne objašnjava u kom smislu je osnovni proizvodni artikal ove manufakture upravo SAN, tj. da li je po njegovom mišljenju književnost u suštini san, ili je čitav svet (kako materijalni tako i duhovni) jedna vrsta sna, ili je svaki entitet uopšte osobeni san, on takođe ne kaže ni ko je ovde zapravo sanjač a ko san, ali ističe da je to pitanje koje bi rado postavio i priređivaču *Almanaha Beogradske manufakture snova* (a priređivač je, čudne li koincidencije, niko drugi do Pištalo), i svakom od zastupljenih pisaca, i svakom uvrštenom Tekstu pre svega. Jer, san je, po njemu, u stvari »svojevrsan Tekst, štampan tajnom azbukom na nevidljivoj hartiji, ali ipak Tekst sa svim prerogativama teksta«. Zato, nadamo se, ne treba posebno naglašavati šta sadrži dalji tekst ove odrednice, u delu posvećenom *Almanahu*: sadrži sanje, čiste i prozračne i bleštave, toliko sjajne da njihova svetlost prazni svest i naseljava je onim drugim, istinitijim obrisima.

Pozdravljajući na kraju ovu oniričku družbu, autor odrednice *Beogradska manufaktura snova* u Larusovoj *Velikoj enciklopediji snova* citira rečenicu iz jednog eseja Kodera fon Damjanenka, nesrećnog princa koji je u čauri PRA-SNA bio zatočen devet svetlosnih godina: »Mostovi između minule i sadašnje literature uvek su dvosmerni: ne samo da minula literatura ima smisla tek ukoliko se istinski potvrdi i savremenom književnom iskustvu, nego i savremeni tekstovi dobijaju na snazi, upečatljivosti i težini što njihovi koreni sežu dublje u prošlost«. Dakle, Larusov saradnik je na ovaj način, kroz usta i iskustvo Kodera fon Damjanenka, želeo reći kako bi ga sigurno radovalo da u sledećem *Almanahu Beogradske manufakture snova* ugleda i zaboravljene tekstove nekog od mrtvih majstora-snevača koji su na ovom jeziku ispisivali svoj onirički palimpsest pre pedeset, sto, dvesta i više godina, i tako se legitimisali kao daleki preci Pištala, Mitrovića i drugova iz Manufakture: tako bi, uz pomoć nadrealista, Vinavera, Dragutina Ilića, Laze Kostića, Đorđa Markovića Kodera, Jovana Pačića, Milovana Vidakovića, Vikentija Rakića, Gavrila Stefanovića, Venclovića i drugih, još starijih, mogli sumnjičavim racionalistima pokazati da oni u ovoj književnosti nisu strano telo, već da pripadaju jednoj njenoj, moćnoj i blistavoj, tradiciji, koja u najmanju ruku zaslužuje poštovanje i nezaborav...